

11.4 Eyr – allmennlegenes diskusjonsforum (1996–2017)

Michael 2022; 19: Supplement 29, 348–54.

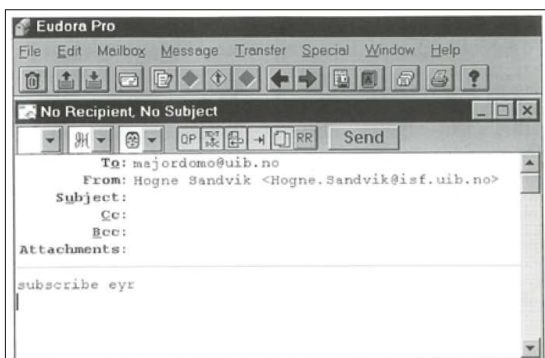
Midt på 1990-tallet ble det mulig for privatpersoner å koble seg på Internett og det kom brukervennlige nettlesere. Elektronisk post gjorde det mulig å kommunisere raskt og med mange. Epostlister ble utviklet for å kunne kommunisere med personer med felles interesser, og slik at alle medlemmene fikk se alle meldingene samtidig. Utveksling av meldinger kunne skje uformelt og med få krav til språk og formalia. Eyr var norske allmennlegers viktigste diskusjonsforum i mange år. Eyr utgikk fra Seksjon for allmennmedisin og ble hele tiden driftet via UiBs servere. Men alt har sin tid, og i 2017 var det slutt. Her er historien.

Eyr ble lansert som et diskusjonsforum for allmennleger i juni 1996. Formelt sett var Eyr forankret i *Referansegruppen for informasjonsteknologi* i Norsk Selskap for Allmennmedisin (NSAM), men i praksis ble listen hele tiden driftet av UIB, med Hogne Sandvik som «list-owner». Etter en del tumult i 2009 hvor daværende leder av NSAM ønsket å fjerne et innlegg fra arkivet, opphørte den formelle tilknytningen til Legeforeningen. Eyr ble deretter et frittstående forum, uten noen organisasjonsmessig tilknytning.

Navnet Eyr og oppstartsfasen

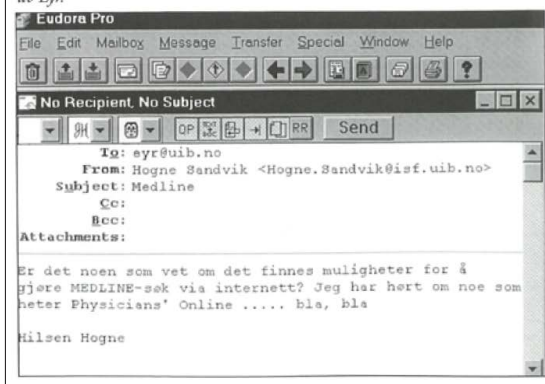
Hvorfor dette navnet? Eyr var den norrøne gudinnen for legekunsten. *Eyr* var også navnet på det første medisinske tidsskriftet i Norge (1826–37). Det var derfor naturlig å gi den første epostlisten samme navn. Elektroniske *Eyr* fikk noe lengre levetid enn det papirbaserte tidsskriftet. Da listen ble lagt ned i november 2017, etter 21 års drift, hadde det blitt formidlet 66 000 meldinger.

Sosiale medier er avhengig av en kritisk brukermasse for at de skal bli selvgående. Lanseringen av Eyr ble derfor forberedt med sikte på å rekruttere flest mulig brukere på kortest mulig tid. Det ble sendt ut invitasjoner

Figur 1. Eksempel på hvordan man melder seg på Eyr.

Figur 2. Eksempel på en melding som skal videreformidles til alle medlemmene av Eyr.

på epost til norske og nordiske kolleger og listen ble omtalt i *Tidsskriftet*, *Utposten* og *Æsculap*. Dette medførte at Eyr raskt fikk et tilstrekkelig antall medlemmer. Ved utgangen av 1996 var det over 200 påmeldte. Siden økte antallet gradvis til over 2 000. *Utposten* hadde en fast edb-spalte redigert av allmennlege John Leer på Askøy, og det ble der trykket informasjon om Eyr med påmeldingsdetaljer og detaljert bruksanvisning (figur 1) (Sandvik, 1996).

Digital debattkultur

Sammenlignet med siviliserte diskusjoner i tidsskrifter og møtesaler, har nettdebatter alltid vært preget av tøffere språkbruk og ubetenksomme ytringer. Det var ingen forhåndssensur av *Eyr*-meldingene, de ble umiddelbart distribuert til alle deltakerne. Det var lett å skrive et innlegg i affekt og så trykke på send-knappen. Reaksjonene lot som regel ikke vente på seg, og det var ikke uvanlig at hissige deltakere senere måtte beklage ytringene

Figur 1: I Utpostens edb-spalte ble det gitt utførlig informasjon hvordan man kunne melde seg på Eyr og hvordan man skal adressere, skrive og sende meldinger. Kilde: Faksimile fra Utposten nr. 5, 1996.

sine. Som regel fungerte den interne justisen blant *Eyr*-folket, og det var svært sjelden at listeadministrator aktivt måtte gripe inn.

I 2000 publiserte Janne Bromseth, NTNU, en hovedoppgave i anvendt språkvitenskap *Internett, krigsarena eller Kardemomme by?* (Bromseth, 2000). Her sammenlignet hun *Eyr* med *KK-forum*, en epost-liste med tilknytning til avisen *Klassekampen*. Hun fant at de to listene var ganske forskjellige. På *Eyr* var man stort sett enige om hva som kjennetegner gode samhandlingsnormer. Dette var ikke tilfelle på *KK-forum*. Mens bruk av personangrep virket degraderende for en deltakers status på *Eyr*, virket slike virkemidler sosialt meritterende på *KK-forum*. En viktig forklaring var nok at *Eyr*-folket i utgangspunktet var del av et kollegium, mens deltakerne på *KK-forum* ikke hadde noen relasjoner til hverandre utover listekontakten.

Eyr var en åpen liste, hvem som helst kunne melde seg på. Frem til 2009 var også meldingsarkivet fritt tilgjengelig for alle. Alle kunne derfor «google» seg fram til mer eller mindre usaklige *Eyr*-meldinger. Men det var ikke alltid like kjekt at slekt og venner tilfeldig fikk opp ubetenksomme ytringer i søkemotoren, og arkivet ble derfor stengt for utenforstående i 2009. Man måtte deretter være medlem av *Eyr* for å få tilgang til arkivet.

Det var en bevisst tanke helt fra starten at *Eyr* skulle være et åpent forum. Ved at journalister, politikere og helseadministratorer kunne følge med på hva som rørte seg på grasrota i de allmenntedisinske miljøene, økte mulighetene for å påvirke og sette saker på dagsorden. Men man eksponerte seg på godt og vondt, og det var ikke alltid like god reklame for norsk allmennmedisin når usaklighetene gikk over alle støvleskaft.

Det er en grense for hvor mange deltakere et ikke-moderert diskusjonsforum kan ha. Volumet av meldinger kan bli for stort, og det er en fare for at forumet ødelegges av uvesentligheter, usakligheter og metadebatter. En tilbakevendende kritikk var at *Eyr* ble dominert av noen få deltakere. Til en viss grad er dette riktig. I første kvartal 2012 hadde *Eyr* ca. 1 900 medlemmer og det ble formidlet 2 400 meldinger fra mer enn 300 ulike deltakere. Det var imidlertid en håndfull deltakere som sendte bortimot hundre meldinger hver.

Ressursbase

To tusen hoder tenker bedre enn ett, og *Eyr* ble derfor også en stor kunnskapsbase. Mange opplevde å få raske og gode svar på spørsmål som ble kastet ut til *Eyr*-folket. Dette var ikke bare medisinske problemstillinger. Mange nyttige brukertips for elektroniske journalsystemer ble utvekslet. Ukorrekt informasjon ble som regel umiddelbart påpekt.

Sentrale tillitsvalgte i legeforeningen var også lenge flinke til å følge med på *Eyr*, og bidro i stor grad til listens nytteverdi. Mange fastleger hadde spørsmål om avtaleverk, lover og regler og ikke minst takstbruk. *Eyr* hadde også mange deltakere fra den sentrale helseadministrasjonen, men disse ytr seg sjelden.

Kasuistikker er nyttige utgangspunkt for kliniske diskusjoner, men siden *Eyr* var et åpent forum kunne dette være problematisk. Bare avsenderen kunne vite om anonymiseringen var tilstrekkelig. Det var noen få eksempler på at taushetsplikten kunne ha blitt brutt, og at avsenderen i etterkant ba om at meldingen ble fjernet fra arkivet.

Sosiale medier gir makt

Elektroniske møteplasser kan virke meningsdannende, de påvirker holdninger og bidrar til «det store vi». De kan være utgangspunkt for aksjoner og påvirke politisk og organisatorisk utvikling. Allerede i desember 1996 var *Eyr* utgangspunkt for en slik aksjon, kanskje for første gang i Norge. Allmennlege Anders Lunde i Os skrev en melding hvor han uttrykte sterk frustrasjon over alle helseopplysningene forsikringsselskaper kunne tillate seg å innhente. Pål Gulbrandsen i Drammen tok da initiativ til et brev, utformet i fellesskap på *Eyr*, som ble sendt til Stortinget 6. januar 1997. Det gikk bare to uker før det kom et såkalt dokument 8-forslag om å lovregulere hvilke helseopplysninger forsikringsselskapene skal kunne innhente om sine kunder. Forslaget fra Sp-representantene Tor Nymo, Magnhild Meltveit Kleppa og Tove Kari Viken ble enstemmig vedtatt.

Aktiviteten på *Eyr* svingte i takt med dagsaktuelle hendelser. Et typisk eksempel på dette var debattene før fastlegeordningen ble innført i 2001. I tur og orden medførte høringsnotat, odelstingsproposisjon og forhandlingsresultat tydelige bølger på *Eyr*. Deltakerne produserte en tekstmengde som tilsvarte minst 1 000 leserinnlegg i Tidsskriftet. Engasjementet og temperaturen var til tider svært høy, og kunne gi inntrykk av at *Eyr*-folket utgjorde en opposisjonell grasrotbevegelse. Men det svekket neppe Legeforeningen at forhandlingsmotparten fikk inntrykk av at en hissig og kravstor medlemsmasse stod klar til å forkaste et dårlig resultat.

En analyse av debatten på *Eyr* om fastlegeordningen ble publisert i *Tidsskriftet* (Sandvik, 2001). Fra august 1996 til 1. juni 2001 sendte 243 ulike personer 2 153 meldinger om fastlegeordningen. 232 av debattantene var leger, av disse 203 allmennleger. Gjennomsnittsalderen var 46 år og menn var sterkt overrepresentert (87 %). 80 % av deltakerne sendte ti eller færre meldinger, 10 % sendte 11–20 og 10 % sendte mer enn 20 meldinger. Allmennlegene sendte de fleste av meldingene sine om kvelden, mens akade-

Tabell 1: Oddsratio for å sende positive meldinger om fastlegeordningen til Eyr, sammenliknet med negative. Logistisk regresjon blant allmennleger, akademikere og samfunnsmedisinere (Sandvik, 2001).

Uavhengig variabel	Oddsratio	95% konfidensintervall
Kvinne	0,1	0,0–0,5
Landkommune	0,3	0,2–0,5
Alder	0,7	0,6–0,9
Erfaring siden embetseksamen	1,4	1,1–1,6
Spesialist i allmennmedisin	1,9	0,8–4,2
Fastlege i fastlegeforsøket	33,9	8,1–142
Akademiker/samfunnsmedisinere	34,0	11,0–106

mikere og samfunnsmedisinere brukte arbeidstiden til slik virksomhet. De fleste meldingene var nøytrale i forhold til fastlegeordningen, 9,6 % negative og 8,4 % positive. Akademikere, samfunnsmedisinere og deltakere i fastlegeforsøket var sterkt overrepresentert med positive meldinger (tabell 1).

Da departementet lanserte forslag til ny forskrift om fastlegeordningen i 2012, var meldingsvolumet enda høyere, men også mer preget av usakligheter og støy.

Refleksjoner i etterpåklokkens lys

Eyr må karakteriseres som en suksess og som et viktig tiltak for norsk allmennmedisin (figur 2). Da Eyr ble etablert i 1996, eksisterte knapt begrepet «sosialt medium». Dette var mange år før Facebook og Twitter så dagens lys. Teknologien var enkel, men Eyr etablerte seg raskt som et nyttig forum.

Men når epostlister vokser seg store, blir de ofte uhåndterlige. Strømmen av meldinger kan bli for stor, og signal/støy-forholdet svekkes. Etter hvert ble epostlister en umoderne form for meningsutveksling, og meldingsantallet avtok. Fra ca. 3 500 meldinger per år i 2014 og 2015, avtok antallet til ca. 2 400 i 2016 og 1 600 frem til listen ble lagt ned i november 2017. Samme utvikling var tydelig når det gjelder Eyr's søsterlister i England (GP-UK) og USA (FAMILY-L). Denne debattformen er i ferd med å dø ut. Epostlister har nok fortsatt en funksjon som rene distribusjonslister, men for debatt er nok andre plattformer å foretrekke.

Nyere fora, som *Allmennlegeinitiativet*, er blitt etablert på Facebook, men disse er oftest lukket for innsyn. Det blir da lettere å bidra aktivt, men samtidig er det nok en fare for at deltakerne blir mer navlebeskuende og at møteplassen kan utvikle seg til en digital klagemur. Men med den enorme

Figur 2: Hogne Sandvik ble tildelt prisen som «Årets allmennlege» under Allmennmedisinsk våruke som ble avholdt på Kongsberg i mai 2016. Bildet viser Nils Kristian Klev, styremedlem i Allmennlegeforeningen (t.v.), som overrekker prisen i form av et kunstverk. I begrunnelsen for prisen skriver foreningen at Sandvik er uselvvisk opptatt av faget, og gjør en stor innsats i å administrere og redigere Eyr, som i år fyller 20 år.

– Jeg hadde ikke stått her i dag hvis det ikke hadde vært for det allmennmedisinske miljøet på og rundt universitetet i Bergen. De har gitt meg anledning til å drive med forskning og fagutvikling på egne premisser, parallelt med fastlegejobben.

Foto: Øyvind Bosnes Engen, Dagens medisin. Gjengitt med tillatelse.

utbredelsen som Facebook har fått, er det ikke rart at mange foretrekker å etablere diskusjonsgrupper der. Teknologien er mer avansert og fleksibel, og det er lettere å håndtere stor trafikk.

Avslutningen

Fredag 3. november 2017 klokken 1807 var det slutt. Da ble det sendt melding til de gjenværende medlemmene med tittelen «Siste melding», der hovedbudskapet var: Alt har sin tid, *Eyr* legges nå ned, og dette er siste melding som blir formidlet.

Sjefredaktør Are Brean i Tidsskrift for Den norske legeforening oppsummerte historien i en minileder (Brean, 2017), der han blant annet skrev:

«I 21 år har Eyr vært norske allmennlegers viktigste diskusjonsforum. Men nå er det slutt. Den umodererte e-postlisten ga mindre og mindre nytte for deltagerne. Men

Eyr har vært viktig. Listen har knyttet sammen et geografisk spredt allmennlegekorps. Og den har påvirket helsepolitikken. Helt fra da et kollektivt utformet brev på Eyr i 1997 utløste lovregulering av forsikringsselskapenes tilgang til helseopplysninger, og til fastlegeaksjonens protestbrev til helseministeren i 2012, har Eyr vist at grasrotaksjon utgjør en forskjell. Den erfaringen er nyttig å ta med videre til nye medier.»

Litteratur

Brean A. Den tredje Eyr. *Tidsskr Nor Lægeforen* 2017; 137: 1753.

Bromseth JCH. *Internett: krigsarena eller Kardemomme by? Konstruksjon av samhandlingsnormer og debattkulturer på to norske e-postbaserte diskusjonslister*. Hovedoppgave i anvendt språkvitenskap. Trondheim: Historisk-filosofisk fakultet, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 2000.

Sandvik H. Eyr – Norsk epostliste for allmennmedisin. *Utposten* 1996; 25 (5): 212-3.

Sandvik H. Analyse av fastlegedebatten på Eyr. *Tidsskr Nor Lægeforen* 2001; 121: 3509-12.